

TC
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Roma Hukuku Bütünleme Sınavı 5. 9. 2018
(Çift No'lu Öğrenciler)

**NOT: SINAV SÜRESİ 90 DAKİKADIR. CEVAPLAR OKUNAKLI VE GEREKÇELİ OLMALIDIR. EK KAĞIT ALINABİLİR. BAŞARILAR...
(Dr. Öğr. Üyesi Sevgi Kayak)**

Romalı R, yakın bir arkadaşı ile sohbeti esnasında, bazı değerli eşyalarını saklayabileceği küçük bir sandığa ihtiyacı olduğundan söz eder. Elinde, R'nin aradığı özellikte fazladan bir sandık bulunan A, bu sandığı R'ye bağışlamayı teklif eder ve R de memnuniyetle kabul eder. Sandığı çok beğenen ve gayet estetik bulan R, bu sandığı evlilik dışı ilişki yaşadığı C'ye hediye eder. C sandığı kabul eder; ancak taraflar, aralarındaki ilişkinin etrafta duyulmasından korktukları için bu işlemi bir satış gibi gösterirler. Bu arada C, terzi T'ye diktirdiği bazı elbiselerin parasını hemen ödeyememiş ve en geç bir ay içinde ödenmesi kararlaştırılan bu borcuna karşılık, sandığı teminat olarak T'ye vermiştir. Ancak T, bir aylık vadenin dolmasını beklemeden, sandığın çok değerli ve antika olduğu yalanını uydurarak, 5000 sesters karşılığında Ü'ye satıp teslim etmiştir. Ü, 5000 sesterslik satış bedelini peşin olarak ödemiştir. Bu arada, R ile C arasındaki evlilik dışı ilişki çevrede duyulmuş, durumu öğrenen C'nin kardeşi K, R'nin yolunu kesmiştir. Çıkan tartışmada K, eline geçirdiği sert bir cisimle R'yi yaralayarak kaçırmıştır. R, kan kaybından olay yerinde ölmüştür.

Sorular

- 1- a)** R ile A arasında hangi hukuki ilişki kurulmuştur? Kurucu unsurları ve belli başlı özellikleri nelerdir? (10 p)
- b)** A, sandığı R'ye bağışlamayı değil de, 100 sesters karşılığı satmayı teklif etmiş ve R, bir anlık dalgınlıkla bağışlama zannederek bu teklifi kabul etmiş olsaydı, sandığın mülkiyeti R'ye geçmiş olur muydu? (20 P)
- 2)** R ile C arasındaki ilişkide; C sandığın maliki olmuş mudur? Neden? (10 p)
- 3)** C'nin, diktirdiği elbiselerin borcuna karşılık olmak üzere sandığı terzi T'ye teminat olarak vermesiyle birlikte, taraflar arasında hangi hukuki ilişki kurulmuştur? Geçerlilik şartlarını ve hukuki sonucunu açıklayınız. (15 p)
- 4)** T'nin, borcun vadesinin dolmasını beklemeden sandığı Ü'ye satması olayında;
  - a)** Vadenin dolmamış olması, Ü'nün sandığın maliki olmasını engeller mi? Neden? Vereceğiniz cevaba göre, C'nin kime karşı ve nasıl bir hukuki talepte bulunması gerektiğini açıklayınız. (15 p)
  - b)** Ü, sandığın değerli ve antika bir sandık olmadığını öğrendiğinde; kime karşı, hangi hukuki gerekçeyle ve hangi hukuki taleplerde bulunabilir? Açıklayınız. (15 p)
- 5)** R ile C'nin evlilik dışı ilişkisinin duyulması ve C'nin kardeşi K ile R'nin tartışması olayında; R'nin ölümünden kim, kime karşı hangi hukuki gerekçeyle sorumludur? Açıklayınız. (15 p)

1- a) R ile A arasında kurulan hukuki ilişki bağışlama sözleşmesidir. Bağışlama, bir başkasının malvarlığına yapılan karşılıksız kazandırmalardır. Tek taraflı bir sözleşme olup yalnızca bağışlayan borç altındadır. Bağışlama sözleşmesi, malvarlığına etki bakımından tasarruf işlemidir, bağışlama işlemi yapıldığı anda bağışlama konusu mal ya daha geniş anlamda menfaat karşı tarafın malvarlığına girer.

b) Böyle bir varsayımda; taraflar arasında geçerli bir teslim işleminin bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Sandığın mülkiyetinin devredilmesi için Roma'da kullanılan tasarruf işlemi traditio (teslim) dur. Traditio'nun geçerli olması için; devredilen malın zilyetliğinin maddi bir fiille karşı tarafa devredilmesi ve hangi hak devredilmek isteniyorsa, tarafların bu hakkın devri hususunda irade uyuşmasına varmış olmaları şarttır. Buna göre olayda A, malın mülkiyetini devretme iradesi ile hareket ederek zilyetliği R'ye geçirmiş olmalı; R de, mülkiyeti devralma iradesi ile zilyetliği devralmış olmalıdır. Olayda R, bağış iradesiyle mülkiyeti devralırken; A, satış iradesiyle mülkiyeti devretmektedir. Ancak dikkat edilmelidir ki her iki sözleşme de bir malın mülkiyetinin devrini gerektiren sözleşmelerdir. Gerek bağışlamada gerek satışta, mülkiyeti devretme iradesiyle malın zilyetliği devredildiğinden, traditio kendi içinde geçerlidir, malın mülkiyetini karşı tarafa geçirir. Bununla birlikte taraflar, traditio'nun arkasındaki hukuki sebep üzerinde anlaşmış değillerdir. Yani; mülkiyeti devretme iradesi hem A'da hem R'de mevcuttur; fakat A'da satış sebebiyle mülkiyeti devretme iradesi mevcutken, R'de bağış amacıyla mülkiyeti devretme iradesi vardır. R, causa donandi hukuki sebebine dayanarak traditio işlemine taraf olurken, A, causa solvendi (satıştan doğan borcunu ifa amacıyla) sebebine dayanarak traditio'ya taraf olmaktadır. O halde traditio'nun dayandığı hukuk sebep üzerinde bir dissensus (irade uyuşmazlığı) vardır. Traditio, Roma hukukunda baskın olarak sebebe bağlı bir işlem kabul edilir. Bu durumda traditio, kendi içinde geçerli olup kendi geçerlilik koşullarını taşısa bile, sebebe bağlılık ilkesi gereği geçersiz olacaktır. Hukuki sebepteki geçersizlik traditio'ya da tesir eder ve traditio'yu geçersiz hale getirir.

Burada, taraflar arasında geçerli bir borçlandırıcı işlem olarak satış sözleşmesinin kurulup kurulmadığına da bakılmalıdır. Tarafların beyanları satış yönünde uyuşmaktadır, ancak iç iradeler satış yönünde değildir. R, bağışlama iradesiyle kabul beyanında bulunmuştur, bu nedenle iç iradesi ile beyanı arasında bir uyuşmazlık vardır. R, kendisine yapılan beyanı, bir anlık dalgınlıkla yanlış anlamış ve hataya düşmüştür. Hata, irade ile beyan arasındaki kasti olmayan uyumsuzluk halidir. Hata halinde beyan teorisine (klasik dönem) göre sözleşme kurulmuştur, irade teorisine göre (Iustinianus dönemi) ise, hataya düşenin iç iradesine üstünlük tanınır ve sözleşme kurulmuş olmaz. Bu durumda taraflar arasında geçerli bir satış işlisinin varlığından bahsedilemez. Bu durum, yukarıda belirttiğimiz üzere, sebebe bağlılık ilkesinin gereği olarak traditio'yu da etkiler ve geçersiz hale getirir. Bu durumda mülkiyet R'ye geçmiş olmazdı.

2) C ile R arasındaki ilişkide, C sandığın maliki olmuştur. Şöyle ki; taraflar, aralarında muvazaalı bir işlem yapmışlardır. Muvazaalı, üçüncü kişileri aldatmak amacıyla, tarafların, aralarında yaptıkları bir hukuki işlemin hüküm doğurmayacağı hususunda anlaşmalarıdır. Hukuk düzeni muvazaalı işlemlere geçerlilik tanımamıştır, çünkü tarafların iradesi gerçek irade değildir. Muvazaalı işlem daima görünüşte bir işlemdir ve gerçek iradeyi yansıtmadığı için kesin hükümsüzdür. Olayda nisbi muvazaalı vardır. Görünüşteli işlem satış işlemidir ve tarafların gerçek iradesini yansıtmadığı için bu işlem kesin hükümsüzdür. Satış işleminin arkasındaki gizli işlem ise bağışlamadır ve tarafların gerçek iradesi, bu işlemin hüküm doğurması yönünde olduğundan bağışlamanın geçersiz olduğu söylenemez. O halde bağışlama kendi geçerlik koşullarını taşıyorsa geçerli olur, muvazaadan etkilenmez. Olayda sandığın bağışlanması bakımından şekil, ehliyet gibi hususlarda bir geçersizlik söz konusu olmadığına göre, bağışlama geçerlidir, sandığın mülkiyeti C'ye geçmiştir.

3) Bu durumda taraflar arasında rehin akdi kurulmuştur. Rehın akdi, bir alacağın teminatı olmak üzere, bir malın borçlu veya üçüncü bir kişi tarafından alacaklıya teslim edilmesi ve eğer borç ödenmezse, teminat konusu malın paraya çevrilerek alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamak üzere kurulan bir teminat sözleşmesidir. Rehın akdi, Roma'da aynı bir sözleşme (consensus +res) formülüne dayanır. Rehın akdinin geçerli olması için; taraflar arasında geçerli bir borç ilişkisinin bulunması, teminat konusu mal üzerinde anlaşma ve teminat konusu malın alacaklıya teslimi gereklidir. Rehın akdi neticesinde alacaklı, paraya çevirme yetkisine sahip olur. Eğer borç, borçlu tarafından ödenmezse, alacaklı teminat konusu malı paraya çevirterek içinden alacağını elde edip geriye kalan bir şey varsa bunu borçluya ya da malın malikine geri vermek zorundadır.

4 a) T'nin, vadenin dolmasını beklemeden sandığı Ü'ye satması olayında Ü, sandığın maliki olmuştur. Zira, Ü'nün malik olması için tasarruf işleminin yapılması, yani mülkiyeti devir amacıyla malın zilyetliğinin karşı tarafa devredilmesi gereklidir. T ve Ü'nün mülkiyeti devir hususunda anlaşmaları ve zilyetliğin devrinin yanı sıra, devredenin, yani T'nin de tasarruf yetkisine sahip olması şarttır. T, malın maliki olmamakla birlikte rehın hakkına sahip olduğu için malı paraya çevirebilir. Bu bakımdan rehın ilişkisi, Roma'da, kimse hakkından fazlasını devredemez (tasarruf yetkisi) kuralının istisnası olarak görülmüştür. T'nin, vadenin doluşunu beklemeksizin sandığı Ü'ye satarak paraya çevirtmesi mümkündür, bu durum Ü'nün sandığı malik olmasına engel değildir.

Böyle bir durumda C, sandığın mülkiyetini kaybetmiş olur ve bundan dolayı bir zarara uğramış olur. T'nin davranışı rehın sözleşmesine aykırılık teşkil ettiğinden, C, borca aykırılık hükümlerine dayanarak uğradığı zararı T'den talep edebilir.

b) Ü, sandığın değerli ve antika olmadığını öğrendiğinde hile hükümlerine dayanarak T'den taleplerde bulunabilir. Hile, bir kimsenin zihninde yanlış bir kanaat uyandırarak onu sözleşme yapmaya teşvik etmektir. Hile halinde sözleşme geçerli olarak kurulur; başka deyişle hilenin varlığı, sözleşmenin geçerli olarak kurulmasına engel değildir. Çünkü hile halinde, irade ile beyan arasında bir uyuşmazlık yoktur, her iki tarafın iradesi de beyanı da aynı yöndedir, bu sözleşmeyi yapmak istiyordur. Bu nedenle hile halinde irade ile beyan arasında uyuşmazlıktan değil, iradenin oluşumunda bir bozukluktan bahsedilebilir. İrade ile beyan arasında uyuşmazlık olmadığı ve bu nedenle sözleşmenin geçerli olarak kurulduğu kabul edildiğinden, hileye rağmen sözleşme ayakta kalacaktır. Ius civile'de katı şekilde uygulanan bu prensip, praetor'lar tarafından yumuşatılmıştır, zira hileli bir sözleşmenin devam etmesi hakkaniyete aykırı görülmüştür. Bu nedenle praetorlar, hileye uğrayan tarafa üç seçenek sunmuşlardır; actio doli (hile davası) açmak, in integrum retitutio (eski hale iade), exceptio doli (hile defii). Actio doli, ceza davası olup hile yapan tarafı, sözleşme konusu olan şeyin iki katını ödemeye mahkum eder ve ayrıca hile yapan kişinin güvene ihanet etmesi nedeniyle şerefsizlik yaptırımına çarptırılmasına neden olur. Bu durumda Ü, T'den 10 000 sesterts (2x5000) talep edebilir. Eski hale iade, tarafların malvarlıklarının hileden önceki haline geri döndürülmesi talebidir. Bu durumda Ü, ödediği 5000 sestertsin kendisine geri verilmesini isteyebilir, bu durumda sandığı T'ye iade etmek zorundadır. Hile defii, hile yapan tarafın, hileye maruz bıraktığı taraftan edimini yerine getirmesini istemesi halinde, hileye uğrayan tarafça ileri sürülebilecek bir defidir ki bu defii sayesinde hileye uğrayan taraf, sonsuza kadar bu edimi yerine getirmekten kaçınabilir. Olayda Ü, 5000 sesterts ödediği için hile defini kullanabilmesi olanaksızdır.

5) Olayda R'nin ölümü bir haksız fiildir. Haksız fiilden dolayı bir sorumluluğun söz konusu olabilmesi için; hukuka aykırı fiil, zarar, uygun illiyet bağı ve kusur şartı gereklidir. Klasik hukuk döneminde objektif sorumluluk anlayışı hakim olduğundan, hukuka aykırı fiil, zarar ve bu zararın, failin fiili neticesi olması, sorumluluğun gerçekleşmesi için yeterlidir. Iustinianus döneminde sorumluluk şartlarına kusur da ilave edilmiştir. Kusur; kast, ağır ihmal ve hafif

ihmal şeklinde üç tür olarak görünebilir. Hukuka aykırı fiil; hukuk düzeninin tasvip etmediği bir davranış demektir. Olayda K'nın R'yi yaralaması hukuka aykırı bir fiildir. Zarar, malvarlığı ya da vücut bütünlüğündeki eksilmelerdir. Olayda R yaralanmış ve sonrasında ölmüştür, bu durum R'nin vücut bütünlüğüne yönelik bir zarardır. Uygun illiyet bağı; zarar ile fiil arasında bir nedensellik bağının bulunmasını ifade eder; zarar doğrudan failin fiilinden ileri gelmiş olmalıdır. Olayda R'nin ölümü kan kaybı neticesi olsa da, K'nın fiili ölümü meydana getirmeye elverişli bir sebeptir. Bu durumda R'nin ölümü K'nın fiili sonucudur. Kusur ise; R'yi yaralamaya yönelik kast, ölümüne yönelik ise ağır ihmaldir. Bu noktada, Iustnianus döneminde kast ile ağır ihmalin birbirine eşdeğer kabul edildiğini de söylemek gereklidir. Bu durumda R'nin ölümünden R'nin mirasçılara karşı K haksız fiil sebebiyle sorumludur.